

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Кафедра англійської мови

ДИПЛОМНА РОБОТА

з англійської мови

Тема: «Мовна репрезентація вербального компоненту «сумнів» в англомовній комунікації та закономірності його перекладу в художньому дискурсі.»

Студента 2 курсу Ang1-M19p групи
напряму підготовки 014.02 Середня освіта
Мова та література (англійська)
Козака Дмитра Михайловича

Керівник: **Фрасинюк Н.І.**,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської мови

Рецензент: **Марчук Л.М.**
доктор філологічних наук,
професор кафедри української мови

Кам'янець-Подільський – 2020 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ОСНОВНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ФЕНОМЕНУ СУМНІВУ В СУЧАСНІЙ НАУЦІ.....	6
1.1. Сумнів у лінгвістиці.....	6
1.2. Сумнів у філософії та психології.....	11
1.3. Засоби вираження сумніву.....	16
Висновки до першого розділу.....	21
РОЗДІЛ 2. СУМНІВ ЯК ОДИН З РІЗНОВИДІВ МОДАЛЬНОСТІ.....	23
2.1. Категорія модальності.....	23
2.2. Епістимічна модальність у лінгвістиці.....	27
2.3. Суб'єктивна модальність.....	30
2.4. Перформатив та його поняття.....	32
2.5. Засоби вираження модальності.....	36
Висновки до другого розділу.....	41
РОЗДІЛ 3. МОВНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ВЕРБАЛЬНОГО КОМПОНЕНТУ «СУМНІВ» В АНГЛОМОВНІЙ КОМУНІКАЦІЇ ТА ЗАКОНОМІРНОСТІ ЙОГО ПЕРЕКЛАДУ В ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ.....	44
3.1. Поняття «художній дискурс» у лінгвістиці.....	44
3.2. Мовна репрезентація вербального компонента «сумнів» та закономірності його перекладу у художньому дискурсі.....	47
3.2.1. Фонетичні засоби вираження вербального компонента «сумнів» у художньому дискурсі.....	47
3.2.2. Лексичні засоби вираження модальності сумніву.....	52
3.2.3. Лексико-граматичне вираження модальності сумніву за допомогою модальних дієслів.....	57
3.2.4. Лексико-граматичне вираження модальності сумніву за допомогою модальних дієслів, що не завжди мають еквіваленти в українській мові.....	60
3.2.5. Невербальні засоби при передачі сумніву.....	63
Висновки до третього розділу.....	68
ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	73

ВСТУП

Без перебільшення можна сказати, що мова будь-якої соціально-культурної спільності живе власним життям, будучи відображенням змін у світі людських відносин і взаємин з царством природи.

За останні п'ятнадцять років у функціонуванні української та англійської мови, відбулися істотні зміни і зумовлені вони, перш за все, екстралінгвістичними факторами, глобальними змінами в політичному та економічному житті нашого суспільства та змінами в розвитку сучасної літератури.

На даний момент розвиток мов народів визначають не стільки політичні події, скільки революційні перетворення в науці і техніці. Однак крім свого головного призначення технічні інновації та наукові відкриття змінюють характер, способи здійснення і сенс людських відносин.

Англійська мова є однією із найбільш вживаних в сучасному світі. Сучасні комунікації стали можливі багато в чому завдяки міжнародному статусу англійської мови, який став синонімом передових технологій, швидкісних засобів зв'язку, інновацій та успішного бізнесу.

З наукової точки зору інтерес викликає категорія модальності, яка в мовознавстві є маловивченою. В лінгвістиці поняття «категорія модальності» розуміється як граматична категорія, що позначає відношення змісту до дійсності і що виражається формами способу дієслова, інтонацією, вступними словами.

Актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю всебічного теоретичного розгляду категорії модальності, зокрема модальності сумніву, засобів її вираження та закономірностей перекладу з мови оригіналу на українську мову.

Мета роботи полягає у описі і комплексному аналізі мовних засобів, вербального компоненту «сумнів» в англійській комунікації та закономірності його перекладу в художньому дискурсі.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- охарактеризувати поняття «сумнів» у філософії, психології та лінгвістиці;

- описати мовні засоби вираження сумніву;
- визначити специфіку та основні категорії модальності;
- охарактеризувати засоби вираження модальності;
- проаналізувати вербальні та невербальні засоби вираження компоненту «сумнів» в художньому дискурсі;

Об'єктом дослідження є безпосередньо емотивний компонент «сумнів».

Предметом дослідження є вербальні засоби компоненту «сумнів» в англomовній комунікації.

Теоретико-методологічна база дослідження обумовлює використання таких методів: контекстологічний аналіз – для виявлення вербальних та невербальних засобів вираження компоненту «сумнів»; метод суцільної вибірки та контекстуально-інтерпретативного аналізу – для визначення основних засобів вираження «сумніву».

Матеріалом дослідження слугували мовні одиниці на позначення компоненту «сумнів», що використовуються у книзі Стефені Маєр «Світанок» (Stephenie Meyer «The Twilight Saga: Breaking Dawn») на позначення сумніву.

Теоретичною основою роботи послужили науково-дослідницькі праці як українських, так і російських лінгвістів з граматики, логіки, синтаксису і загальних питань мови.

Практична значимість роботи обумовлюється можливістю розглядати результати дослідження як фрагментарну частину комплексного вивчення функціонально-семантичної категорії модальності і засобів мовного уявлення, складових його компонентів, що використовуються для формування вербального компоненту з атрибутивним значенням «сумнів».

Структура роботи: Робота складається із вступу, трьох розділів із висновками до них, загальних висновків та списку використаних джерел.

У вступі сформульовано мету, завдання а також описано матеріал дослідження та перелічено методики, що були використані під час дослідження.

У першому розділі «Основні аспекти вивчення феномену сумніву» стисло охарактеризовано поняття феномену «сумнів», описано відношення сумніву до комунікативної ситуації та описано засоби вираження сумніву.

У другому розділі «Сумнів як один з різновидів модальності» схарактеризовано відношення емотивного компоненту «сумнів» до категорії модальності та їх взаємозв'язок. Розглянуто різновиди модальності такі як епістемічна, та суб'єктивна. А також розглянуто перформатив та перформативні сполуки як складову модальності.

У третьому розділі «Мовна репрезентація вербального компоненту «сумнів» в англomовній комунікації та закономірності його перекладу в художньому дискурсі» розглянуто конкретні практичні приклади реалізації в тексті вербального компоненту «сумнів». Досліджено засоби його вираження та варіативність у перекладі з мови-оригіналу.

Загальні висновки узагальнюють теоретичні та практичні результати проведеного дослідження та окреслюють перспективи подальшої наукової роботи в цьому напрямі.

Апробація результатів дослідження: Основні тези роботи були представлені автором на звітній науковій конференції студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

ВИСНОВКИ

У лінгвістичній науці сумнів розглядається як емоція, інтелектуальне почуття, інтелектуальна діяльність, як категорія, що відноситься до когнітивно-емоційної сфери людини. Поняття «сумнів» нерозривно пов'язане з комунікацією, так як виражає себе саме під час комунікації. Комунікація є основним процесом обміну інформацією. Мовленнєвій комунікації притаманна наявність трьох складових – відправника інформації, отримувача інформації та повідомлення

Сумнів може розглядатись як соціально-філософська категорія і як специфічна інтелектуальна емоція:

- У філософському знанні розглядається два види сумніву конструктивний, який дає поштовх для нових відкриттів в науці та для подальшого інтелектуального вдосконалення людини, деструктивний, який здатен гальмувати інтелектуальний розвиток особистості, сприяти її руйнуванню
- Як психічний стан сумнів базується на суб'єктивному відношенні індивіда до відображеної дійсності, в основі якого лежать механізми оцінки. Процес оцінювання має інтелектуальну основу, тому в психології сумнів розглядається як інтелектуальне почуття.

Нерозривно поняття «сумнів» пов'язане і з модальністю, за допомогою якої і виражається в тексті. Модальність, будучи екстралінгвістичною категорією, виражає відношення мовця до реальності, має загальні в англійській та українській мові засоби реалізації, які в себе включають: фонетичні, лексико-граматичні, лексичні та граматичні засоби.

У ході роботи нами опрацьовувались зразки вираження модальності сумніву в тексті, зокрема в книзі Стефені Маєр «Світанок» (Stephenie Meyer «The Twilight Saga: Breaking Dawn»). На основі опрацьованого матеріалу було встановлено, що найпоширенішими засобами вираження модальності сумніву в англійській мові є модальні слова (perhaps, maybe, certainly, surely, etc.) та дієслова (may, must, might should, etc.). На масиві опрацьованого матеріалу були визначені способи перекладу

засобів вираження модальності в сучасній англійській мові на українську мову. Вони можуть перекладатись за допомогою фонетичних засобів (логічного та фонетичного наголосу та вживання вигуків «Hmmm»; «emmm»), лексичних засобів (uncertainty, confusion, hesitation, doubted, distrusted, doubtful) та лексико-граматичних засобів вираження модальності (модальні слова certainly, maybe, perhaps) або взагалі не мати чіткого вираження за допомогою вставних речень («I'm not sure...»; «I don't think...»). Також активно використовуються невербальні мовні засоби, проте, переважно комплексно з вербальними.

Також з'ясувалось, що часто модальність сумніву передається за допомогою інтонації та наголосу, проте на письмі модальність частіше за все передається модальними словами і дієсловами. Але це не означає, що ця мовна категорія проста і з нею не виникає ніяких труднощів, адже модальність сумніву – поняття багатоаспектне та має низку своїх особливостей.

Згідно поставленої мети нами було виконано завдання, перелічені у вступі. Зокрема, нам вдалось охарактеризувати поняття «сумнів» та розглянути його з точки зору філософії, психології та лінгвістики; нами було описано мовні засоби вираження сумніву; досліджено специфіку та основні категорії модальності; охарактеризовано засоби за допомогою яких виражається поняття модальності, а також проаналізовано вербальні та невербальні засоби вираження компоненту «сумнів» у художньому дискурсі.

Під час перекладу художніх творів в основному звертають увагу на лексику (адже такі твори впливають не лише на розум, а й на почуття), тому саме такі тексти містять в собі більше зразків модальності сумніву, які треба відповідним чином виразити. Відповідно перекладач має бути дуже уважним при перекладі художньої літератури.

Отже, перекладаючи будь-які твори, перекладач повинен бути обережним та уважним щодо формулювання речень та створення текстів. Адже лише за допомогою правильного підбору слів за сенсом, перекладач зможе передати читачу авторський посил достовірно і повідомити саме те, що хотів донести до читача іноземний письменник.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азадова Н. А. Сопоставительное исследование перформативного глагола на материале русского и английского языков. Диссертация кандидата филологических наук. спец. 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание». М. 2007. 146 с.
2. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. 2-е изд., стер. М. : Едиториал. 2004. 571 с.
3. Баландіна Н. Ф. Перформативи як індикатори функцій конвенційних висловлювань. *Мовознавство*. К. 2010. С. 194-203
4. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка. М. : Издательство иностранной литературы. 1955. 416 с.
5. Бархударов Л.С., Штелинг Д.А. Грамматика английского языка. М. : Высш. шк. 1995. 342 с.
6. Бацевич Ф. С. Основы комунікативної лінгвістики. Київ. : Академія. 2004. 344 с.
7. Беляева Е.И. Функционально-семантические поля модальности в английском и русском языках. Воронеж. : Издательство Воронежского университета. 1985. 220 с.
8. Бондарко А. В. Вид и время русского глагола. М. : Просвещение. 1997. 239 с.
9. Бунь О. А. Художній текст крізь призму можливих світів: модально-референційний аспект. *Вісник кийівського лінгвістичного університету. Серія Філологія: наукове видання*. К. 2000. с.141-148.
10. Бутенко Н. Ю. Комунікативні процеси у навчанні. К. : КНЕУ. 2004. 383 с.
11. Виноградов В.В. О категории модальности и модальных словах в русском языке. *Труды Ин-та русского языка АН СССР*. М. 1998. с. 38 – 89.
12. Вус Н. Й. Модальність та її трактування у працях дослідників. *Слов'янський збірник*. Одеса. 2006. С. 119-121.
13. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования. М. 1999. 115 с.

- 14.Гудзь Н. О. Генезис поняття «дискурс» у сучасній лінгвістиці. *Наукові записки КДПУ ім. В. Винниченка. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград. 2012. С. 442-445.
- 15.Євченко В. В. Як використовувати модальні дієслова сучасної англійської мови. Житомир. : Полісся. 1999. 148 с.
- 16.Золотова Г. А. О модальности предложения в русском языке. *Научный доклад высшей школы. Филологические науки*. 2001. С. 65–79.
- 17.Ильиш Б.А. Строй современного английского языка. Учебник по курсу теоретической грамматики для студентов педагогических институтов (на английском языке). Л. : Просвещение. 1991. 366 с.
- 18.Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи. М. : Едиториал. 2002. 284 с.
- 19.Іванова О. Англомовні засоби вираження ірреальності. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. К. : Міленіум. 2015. Випуск 255. С. 29-35.
- 20.Ільченко О.М. Етикет англомовного наукового дискурсу. Монографія. К. : «Політехніка». 2002. 288 с.
- 21.Калимуллина Л. А. Семантическое поле эмотивности в русском языке. синхронный и диахронический аспекты. Автореф. дис. докт. филол. наук. Уфа. 2006. 43 с.
- 22.Карабан В.І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової та технічної літератури на українську мову. К. : «Політична думка». 1997. 299 с.
- 23.Карабан. В. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця. : Нова Книга. 2004. 576 с.
- 24.Качалова К. Н., Израилевич Е.Е. Практическая грамматика английского языка. М. : «Юнвес». 1998. 320 с.

25. Кириченко Т. С. Тракткування терміну «дискурс» у сучасній лінгвістиці. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2004. С. 195-197.
26. Козубська І. Засоби вираження модальності в англійськомовних монографіях з інформаційних технологій. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. К. 2019. С. 97-102.
27. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця. : Нова Книга. 2001. 448 с.
28. Котнюк Л. Г. Модальні дієслова як засоби вираження припущення в газетному дискурсі англійської мови. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Житомир. 2018. С. 92-96.
29. Красавский Н. А. Эмоциональные концепты в немецкой и русской лингвокультурах. Монография. М. : Гнозис. 2008. 374 с.
30. Кремшокалова М. Ч. Роль перформативов в передачі оптативної модальності благопожеланий і проклять. *Філологічні науки. Проблеми теорії і практики*. Тамбов. : Грамота. 2014. с. 122-125.
31. Кресан Е.Я. Концепт в тексті: номинативні ракурси в світлі функціоналізму. *Вісник Черкаського університету. Серія Філол. науки*. Черкаси. 1999. с. 76-82.
32. Кузенко Г. М. Мовні засоби вираження емотивності. *Наукові записки НАУКМА. Серія: Філологічні науки*. 2000. С. 76-83.
33. Курило О. Й. Вербальні та невербальні аспекти культури спілкування. К. : «Молодий вчений». 2017. с. 114.
34. Кухаренко В.А. Інтерпретація тексту. Ленінград. 1999. 321 с.
35. Леонтьев В.О. Класифікація емоцій. М. : ОРРИС. 2001. 123 с.
36. Майєр С. Сутінки сага. Світанок. К. : Країна мрій. 2009. 377 с.
37. Максимов С. Є. Радченко Т.О. Перекладацький аналіз тексту (англійська та українська мови). Навч. посібник. К. : Видав. центр КНЛУ. 2001. 105 с.
38. Мальцева С. В. Истина языкового текста. *Наука и современность*. М. : 2010. №3. с.25-31.

- 39.Меликян В. Ю. Словарь. Эмоционально-экспрессивные обороты живой речи. М. 2001. 240 с.
- 40.Мещанинов И. И. Члены предложения и части речи. М. : Наука. 1948. 112 с.
- 41.Мещеряков В. Н. К вопросу о модальности текста. *Филологические науки*. 2001. №4. с. 99-105.
- 42.Микешина Л. А. Философия познания. Полемические главы. М. : Прогресс-Традиция. 2002. 264 с.
- 43.Модальність суджень [Електронний ресурс]. 2015. Режим доступу до ресурсу. www.refine.org.ua/print.php?rid=2737&page=1.
- 44.Мусатов А. А. Категория эпистемичности и языковые средства её выражения. *Вестник Московского государственного областного университета*. М. 2009. №3. с. 26–30.
- 45.Нагорный И. А. Ситуация сомнения и специфика ее репрезентации в русском языке. *Научные ведомости. Серия Гуманитарные науки*. М. 2012. с. 23-28.
- 46.Нагорный И. А. Смысл «сомнение» и речевая ситуация относительной достоверности как отражение фактора антропоцентризма в концептосферах говорящего и адресата. *Научные ведомости. Серия Гуманитарные науки*. М. 2010. с. 42-48.
- 47.Ніжнік Л. І. Мовні засоби вияву комунікативних інтенцій персонажа у художньому творі. *Наукові записки Національного університету Острозька академія. Серія: Філологічна*. 2019. С. 207-210.
- 48.Ніжнік Л. І. Мовні засоби вираження емоції сумніву в сучасній англійській літературі. *Науковий вісник Херсонського Державного Університету*. Херсон. 2018. С. 64-68.
- 49.Онуфрієнко Г. Термін комунікація в поняттєвому вимірі й лінгвістичному контексті. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*. 2010. С. 154-160.
- 50.Остин Джон Лангшо. Слово как действие. *Новое в зарубежной лингвистике. Теория речевых актов*. М. 1996. с. 22–130.

51. Падучева Е. В. Высказывание и его соотнесенность с действительностью. М. : Наука. 1995. 271 с.
52. Падучева Е. В. Семантические исследования. Семантика времени и вида в русском языке. Семантика нарратива. М. : Языки русской культуры. 1996. 464 с.
53. Парамонов Д. А. О грамматическом выражении модальности в современном русском языке. *Вестник Омского университета*. Омск. 1998. с. 76-79.
54. Пиотровская Л. А. Стратификация эмоций в речемыслительной деятельности. *Функционально-лингвистические исследования*. Санкт Петербург. : Наука 2005. с. 102-115.
55. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації. К. 1996. 175 с..
56. Приходько Г. І. Оцінка і комунікація. Вінниця. Нова Книга, 2013. 168 с
57. Ралдугіна К. О. Модальність як логіко-філософська та лінгвістична категорія. [Електронний ресурс]. Режим доступу: web.znu.edu.ua/herald/issues/2008/fil_2008_1_2/2008-26-06/029.pdf.
58. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода. М. : Р. Валент. 2006. 240с.
59. Савченко Л.В. Феномен етнокодів духовної культури у фразеології української мови. етимологічний та етнолінгвістичний аспекти. Монографія. Сімферополь. : Доля. 2013. 600 с.
60. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика. напрями та проблеми. Полтава. : Довкілля-К. 2008. 712 с.
61. Селіванова О. Сучасна лінгвістика. Термінол. Енциклопедія. Полтава. : Довкілля-К. 2006. 716 с.
62. Селіванова О.О. Принципи сучасних лінгвістичних досліджень. *Лінгвогеографія Черкащини*. К. : Знання. 2000. с. 39-41.
63. Скибицька Н. В. Модальність та достовірність висловлювання. *Збірник наукових статей*. К. : Видавничий центр КДЛУ. 2001. Вип. 6. С. 194-197.
64. Скибицька Н.В. Епістемічна модальність в англійській мові (діахронічний аспект). Автореф. дис. канд. філол. наук. К. 2004. 21с.

- 65.Смирницкий, А. И. Лексикология английского языка. Уч.для вузов. М. : Высш.образование. 2000. 88 с.
- 66.Смурова О. В. Степень уверенности и обоснованность как компоненты значения эпистемических модальных операторов. *Вестник Московского государственного лингвистического университета*. М. 2011. №27. с. 67-78.
- 67.Соціокультурні та етнолінгвістичні проблеми галузевого перекладу в парадигмі євроінтеграції: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції 3 квітня 2008 р. К. : НАУ. 2008. 220 с.
- 68.Сусов И. П. Лингвистическая прагматика [Электронный ресурс]. Режим доступа. <http://homepages.tversu.ru/~ips/Pragma.html>.
- 69.Ткачук В.М. Категорія суб'єктивної модальності. Автореф. дис. канд. філол. наук. Донецьк. 2002. 24 с.
- 70.Тураєва З.Я. Лингвистика текста на исходе второго тысячелетия. *Вісник Київського лінгвістичного ун-ту. Сер. Філологія*. К. 1999. С. 17-25.
- 71.Шаховский В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка. Воронеж. : Изд-во Воронежского ун-та. 1997. 182 с.
- 72.Шаховский В. И. Лингвистическая теория эмоций: Монография. М. : Гнозис. 2008. 416 с.
- 73.Шевченко І. С. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен. Харків. : Константа. 2004. 344 с.
- 74.Ярцева В. Н. Лингвистический энциклопедический словарь. М. : Энциклопедия. 1990. 685 с.
- 75.Meyer S. *Breaking dawn*. Stephenie Meyer. New York. : Hachette Book Group. 2008. 836 с.
- 76.Palmer F. R. *Modality and the English modals*. London. : New York. 1979. 198 p.
- 77.Papafragou A. Epistemic modality and truth conditions [Электронный ресурс]. Anna Papafragou. 2005. Режим доступа до ресурсу. <http://papafragou.psych.udel.edu/papers/Lingua-epmodality.pdf>.
- 78.Portner P. *Modality*. Oxford. : Oxford University Press. 2009. 320 p.

79. The History of Modality and Mood [Электронный ресурс]. The Oxford Handbook of Modality and Mood. 2016. Режим доступа до ресурсу. <https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199591435.001.0001/oxfordhb-9780199591435-e-4?print=pdf>.
80. Udot A. The concept of modality and means of its representation in english text [Электронный ресурс]. Anastasia Udot. Режим доступа до ресурсу. <http://konfist.fl.kpi.ua/node/2194>.